

Osman Nuri Özp ay (1878-1935)

1878 yılında İstanbul'da doğan Osman Nuri, Abdi Bey ve Feride Hanım'ın oğludur. İlk ve ortaokulu İstanbul'da tamamladıktan sonra lise öğrenimini Bursa Sultanisinde görerek (Bursa Erkek Lisesi) buradan mezun olmuştur. Yükseköğrenimine İstanbul Hukuk mektebinde devam etmiş ve buradaki eğitimini başarıyla tamamlayarak diplomasını almıştır.

Bursa'da avukatlık yaptığı dönemde, 1908 yılında Meşrutiyet idaresinin ilan edilmesi ardından oluşturulan İl Genel Meclisi'ne üye olarak seçilmiştir. İlerleyen süreçte İl Genel Meclisinin ikinci başkanlığına yükselen Osman Nuri, bu görevini 1919 yılına kadar yürütmüştür. Kendisi o yıllarda Bursa yerelinde aktif bir konuma sahip olduğu gibi, 1918-1919 arasında o zamanki adıyla Bursa Dava Vekilleri Cemiyeti olan Bursa Barosu Başkanlığı da yapmıştır.

19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkması ile başlayan Millî Mücadele'nin örgütlenme sürecinde, 4-11 Eylül 1919'da gerçekleştirilecek [Sivas Kongresi](#)'nin hazırlıkları devam ederken, Bursa'dan kongre için Osman Nuri Bey delege olarak seçilmiş ve kendisine bu görevinde Ahmet Nuri Efendi eşlik etmiştir.

[Sivas Kongresi](#) süresince gerçekleştirilen pek çok tartışmada fiili olarak söz aldığı gibi Kongrede kurulan Teklif Encümenine 18 oy alarak dâhil olmuştur. Başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı bu encümen, kongrenin yemin metnini de kabul etmiştir. Buna ilişkin görüşmelerde Osman Nuri, söz konusu metinde dikkat çekilmesi gereken noktalar üzerinde durmuştur. Buna göre özellikle ittihatçılık ve particilik konularının açıklığa kavuşturulması gerektiğini vurgulayan Özp ay, *Hayatını tehlikeye koyarak buraya kadar gelenlere kişisel çıkar isnad edilmesi doğru olamaz.* sözleri ile kongreye katılan temsilcilerin İttihat ve Terakki'yi canlandırmaya çalıştıklarına yönelik çıkarılan dedikodulara fırsat verilmemesi noktasında bu metnin tekrar düzenlenerek kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Söz konusu encümenine Antep temsilcisi Miralay Vasıf Bey'in tecrübeleri ile encümeni aydınlatması amacı ile katılması ve aza olarak seçilmesi için Müdafaa-i Hukuk Kongresi Başkanlığı'na yapılan teklifte de imzası bulunan Osman Nuri Bey, manda konusuna yönelik görüşmelerde ise devletin geçmişten beri tam bağımsız olduğu üzerinde durarak *Hukuk-ı düvelde kabul olunan istiklalin muhafazası kaydıyla manda kabul edilmesini teklif edelim* sözleri ile uluslararası

hukukta kabul edilen “Bağımsızlığın korunması” şartıyla manda yönetiminin kabul edilebileceğini ifade etmiştir. Konuşmasının devamında manda yönetimi ile gerçekleştirilecek olası görüşmelerde mandater devlete herhangi bir şart öne sürülmemesi gerektiği üzerinde durmuş olası şartlar ileri sürüldüğü takdirde unutulabilecek bazı noktaların sonradan sorun yaratabileceğini ifade etmiştir.

11 Eylül 1919 tarihinde sonuçlanan [Sivas Kongresi](#), manda ve himaye fikrini kesin bir dille reddederek Millî Mücadele ruhunun Anadolu'nun geneline hâkim kılınmasında etkili olmuştur. Kongreden dönen Osman Nuri Bey, Bursa'da Reddi İlhak Cemiyeti tarafından düzenlenen özel bir törenle karşılanmıştır.

İlerleyen günlerde Mustafa Kemal, 11 Ekim 1919 tarihinde Bursa'da güvenilir ve değerli kişilerin yer aldığı bir merkezi heyetin oluşturulmasını istemiştir. Bursa vilayeti genelinde nahiyelere varıncaya kadar Müdafaa-i Hukuk örgütlenmesine gidilmesi amaçlanırken, Bursa'nın önde gelenlerinden seçilecek kişilerin Bursalıları örgütlenme konusunda bilinçlendirmeleri ve örgüte dâhil etmeleri hedeflenmiştir. Söz konusu Müdafaa-i Hukuk kurulunun merkez heyetinde Avukat Osman Nuri Bey de yer almış ve Mustafa Kemal'e gönderdiği 12 Ekim 1919 tarihli telgrafında, merkez kurulun seçilmesi için gerçekleştirilen toplantıya katılan yerel kuruluşların bilgisini vermiştir.

Osman Nuri, Bursa'nın Yunan işgalinden kurtuluşu sürecinde de bulunmuş, Ali Fuat Cebesoy'un Bursa Harekâtına ilişkin verdiği bilgilere göre Osman Nuri Bey, merkezde rüfekası ve elli altıncı tûmenden Nigehbancı zabıtlar ile birlikte yer almıştır.

1 Ocak 1920 tarihinde yapılan son Osmanlı Mebusan Meclisi seçimlerinde Bursa Milletvekili olan Osman Nuri, 16 Mart tarihinde İstanbul'un resmen işgali ve 18 Mart'ta meclisin dağıtılması ardından [Heyet-i Temsiliye](#)'nin daveti ile TBMM'ye katılmıştır. Ancak Ankara'ya gelmeden önce dizanteriye yakalanarak İstanbul'dan çıkması mümkün olmamıştır. Bunun üzerine Erzurum mebusu Salih Efendi tarafından verilen takdim Heyet-i İcraiye tarafından da uygun görülmüş, iyileşinceye kadar izinli sayılmıştır. 8 Temmuz 1920 tarihinde meclise Bursa Milletvekili olarak takdim edilmiştir. Bu bağlamda Osman Nuri Bey'in Meclisteki sicil numarası 80'dir.

TBMM'deki milletvekilliği süresinde pek çok görev alan Osman Nuri, 22 Eylül 1920'de Konya İstiklal Mahkemesi Başkanlığına getirilmiştir. 18 Eylül 1920 tarihinde Mustafa Kemal ve Genel Kurmay Başkanı İsmet Bey'in imzası ile [İstiklal Mahkemeleri](#)'nin kurulması ve gerekli bölgelere ilişkin bildirinın Büyük Millet Meclisi başkanlığına verilmesi ile kurulması teklif edilen 14 mahkemeden, İsmet Bey'in önerdiği yedi bölgede [İstiklal Mahkemelerinin](#) kurulması kararı alınmıştır. Takiben gerçekleştirilen üye seçimlerinde Bursa vekili Osman Nuri Bey, 57 oy almış ve başkanlık görevini üstlenmiştir.

İlerleyen süreçte kazanılan İnönü Zaferi ve mahkemelerin çalışmaları sonucu elde edilen başarı ile var olan sorunların kısmen çözümlenmesi İstiklal mahkemelerinin kapanması sürecini de hızlandırmıştır. Osman Nuri, 8 Şubat 1921'de mahkemenin görevini tamamlaması üzerine meclise döndüğünde Konya İstiklal Mahkemesi adına mahkemelerin çalışmalarından alınan olumlu sonucu ve halkın bu durumdan memnuniyetini TBMM'nin 3 Mart 1921 tarihi oturumunda meclis kuruluna bilgi vererek aktarmıştır.

Özellikle Konya yerelinde Hürriyet ve İtilaf Fırkasından Zeynel Abidin ve Delibaş adlı kişilerin kalabalık bir toplulukla çıkardığı büyük isyanın bastırıldığı üzerinde duran Özpaya, bu isyandan sonra İstiklal Mahkemesinin yaptığı çalışmalardaki başarısını *Konya Ovası Millî Mücadele'nin en verimli ovası haline gelmiştir.* sözleri ile ortaya koymuştur. Bu isyan yerelde dava sayısını artırarak İstiklal Mahkemesinin işini zorlaştırmışsa da Mahkemenin

yürüttüğü başarılı işlemlerden dolayı Konya, Büyük Meclise müteşekkir olmuştur.

1925 yılına gelindiğinde Millî Mücadele sürerken TBMM'ye karşı ortaya çıkan isyan bölgelerinde canlarını tehlikeye atan ve ağır sorumluluklar üstlenerek çok önemli kararlar vermiş olan [İstiklal Mahkemeleri](#) üyelerine, Muş Milletvekili İlyas Sami ve yirmi arkadaşının Meclise sunduğu teklif ile kırmızı-yeşil kurdeleli [İstiklal Madalyası](#) verilmesi kararı alınmıştır. Bu doğrultuda Konya İstiklal Mahkemesi başkanlığı görevini yürütmüş olan Osman Nuri de bu madalyaya layık görülen isimler arasında yer almış, cephede görev alan milletvekillerine verilen kırmızı-yeşil kurdeleli 1721 numaralı madalyanın sahibi olmuştur.

İlerleyen günlerde 10 Mayıs 1921 tarihinde TBMM'de kurulan Müdafaa-i Hukuk Birinci Grubu bünyesinde yapılan idare heyeti seçimlerinde Osman Nuri, 54 oyla üyeler arasında yer almıştır. Daha sonraki süreçte Osman Nuri'nin meclisin tasarı, adalet, iç tüzük ve anayasa komisyonlarında da çeşitli görevler üstlendiği görülmektedir. TBMM'nin III. toplantı yılında ilk iki komisyonun başkanlığını yapmış, böylece Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun hazırlanmasında da önemli katkı sahibi olmuştur.

14 Ağustos 1922'de hükümet pontusçuluk hareketine karşı Amasya, Samsun ve çevresi için mahkeme kurulmasını teklif etmiş, Amasya Bölgesi, İstiklal Mahkemesi için 16 Ağustos 1922 tarihinde yapılan seçimlerde Osman Nuri Bey, savcılığa getirilmiş ancak Anayasa Komisyonu'ndaki yoğun işleri nedeniyle 18 Eylül tarihinde bu görevinden istifa etmiştir.

Necmettin Sahir Silan'ın 1921-1923 yılları arasında ilk TBMM üyeleriyle yaptığı bir ankette yer alan *Kazanılacak olan ulusal bağımsızlık savaşımızın bolluk getirici, aynı zamanda bilgi ışığını taşıyıcı ve verimli olması neye bağlıdır?* sorusuna Osman Nuri, 1 Eylül 1922 tarihinde şu cevabı vermiştir: *Halkın olumlu ve kendisine gerçek kılavuz olacak içtenlikli partilere hakkıyla egemen olmasına bağlıdır. Bunun sağlanması, ekonomi fikrinin merkezde toplaşmasına bağlıdır. Böylelikle ulus kendi işlerine daha içten bir ilgiyle sahip çıkacak ve bu sayede seçimlere gerekli değer ve önemi vererek devlet yönetiminin memleket gereksinimlerine uygun olarak düzenlenmesini ve yürütülmesini başaracaktır.*

Osman Nuri, 1923-1927 yılları arasını kapsayan TBMM II. Döneminde de Bursa Milletvekilliği görevini sürdürmüştür. Bu yıllarda ismi, Ankara İstiklal Mahkemesi'nin Anadolu Azasına verdiği ve 26 Haziran 1926 'da Hâkimiyet-i Milliye Gazetesinde yayınlanan 49 kişilik tutuklu listesinde Mustafa Kemal Atatürk'e suikast yapılması olayı ile alakalı görülenler arasında yer almış, ancak yapılan soruşturmada olay ile ilişkisi bulunmadığı anlaşılacak 30 Haziran 1926'da serbest bırakılmıştır.

1934 itibarıyla Bursa Barosu'nun ilmi ve mesleki tetkik encümeni başkanlığını sürdüren Avukat Osman Nuri Bey, 1934 yılı içinde Bursalı sanayicilerin bir araya gelerek kurduğu Bursa Milli Sanayi Birliği'nde de yer almış, birliğin kâtipliği ve başkanlığı görevini yürütmüştür.

Osman Nuri Özpaya, TBMM I. ve II. Dönemde sürdürdüğü Bursa Milletvekilliği görevi boyunca aktif bir şekilde çalışmıştır. 1920- 1923 yılları arasında yer alan TBMM I. Dönemindeki görevi süresince, Meclise iki teklif veren Osman Nuri Özpaya, görüşmelerde biri gizli olmak üzere üç kez söz almıştır. Kendisi 1923-1927 yılları arasındaki TBMM II. Döneminde de meclisteki aktif konumunu sürdürmüştür, görüşmelerde altı kez söz alarak meclise iki öneride bulunmuş ve bir kez de soru sormuştur. Milletvekilliği sona erdiğinde avukatlık mesleğine devam eden Osman Nuri, 7 Aralık 1935'te İstanbul'da vefat etmiştir.

Osman Nuri Bey'in Büyük Millet Meclisi görüşmelerinde gerçekleştirdiği faaliyetleri aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

Osman Nuri Özpay'ın TBMM'deki Etkinlikleri

Dönem	Şekil	Konu	Tarih
1	Söz alma	Konya mebusları Musa Kâzım, Abdülhalim Çelebi efendiler ve rüfekası hakkında Divan-ı Harp Kararı münasebetiyle.	24 Ekim1920
1	Söz alma	Çorum Mebusu Haşim Beyin, mintikalarından avdet eden İstiklâl mahkemeleri azalarının netice-i icraatları hakkında izahat vermelerine dair takriri münasebetiyle.	19 Mart 1921
1	Teklif	Merkez Taburu Kumandanı Hacı Tevfik Bey ailesine maaş tahsisine dair	15 Ocak 1923
1	Teklif	Merkez Taburu Kumandanı Hacı Tevfik Bey ailesine maaş tahsisine dair	24 Ocak 1923
2	Soru – Cevap	Bursa Mebusu Osman Nuri Beyin, iskân mintikası olan Bursa'da rüesayı memurinin uzun müddet için mezuniyet alarak vazife başında bulduklarına dair Dahiliye Vekâletinden şifahi sual takriri.	16 Ocak 1924
2	Teklif	Hini istimalde yıkanmaya ihtiyaç gösteren mensucatta suni ipek istimalinin memnuiyetine dair.	21 Ocak 1924
2	Söz Alma	Bazı mahallerde hâkim-i müctemi teşkilâtının iadesine ve pazı mehâkimin lağvına dair teklif ve lâyiha-i kanuniyeler münasebetiyle.	28 Şubat 1924
2	Önerge	Suni ipekten mensucat imalinin memnuiyetine dair olan teklif-i kanununin perşembe günü tercihen müzakeresi hakkında.	3 Mart 1924
2	Söz alma	Sunî ipekten mensucat imalinin men'i hakkındaki kanun teklifi münasebetiyle.	6 Mart 1924
2	Önerge	Ve 57 Refiki Emvali metrûke'den olup eylevm Bursa Türk Ocağının isticarı altında bulunan binanın, kıymeti mukayyidesi mukabilinde ocağın şahsiyet-i mânevîsine bey' ve ferağı hakkında.	12 Mart 1924
2	Söz Alma	Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan Kraliyeti arasında İstanbul'da mün'akit 18 Kânunuevvel 1339 (1923) tarihli Muhâdenet Mukavelenamesinin tasdiki hakkındaki Kanun münasebetiyle.	13 Mart 1924
2	Söz Alma	Teşkilât-ı Esasiye hakkında Kanunu Esasi Encümeni teklif ve mazbata münasebetiyle.	16 Mart 1924
2	Söz Alma	Bursa Mebusluğuna intihap olunan Nurettin Paşa hakkında İkinci Şube mazbatası münasebetiyle.	17 Ocak 1925
2	Söz Alma	1341 senesi Muvazene-i Umumiye kanunu münasebetiyle.	8 Nisan 1925

Gökçe SÜZGÜN IŞIK

KAYNAKÇA

Resmî Belgeler

İstiklal Madalyası Dosyası: İMTT. 15.4.1721.389.1.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.

TBMM ZC. D:1. C:1. İ:89. 24 Ekim1920.

TBMM ZC. D:1. C:9. İ:9. 19 Mart 1921.

TBMM ZC D:1. C:26. İ:174. 15 Ocak 1923.

TBMM ZC D:1. C:26. İ:179. 24 Ocak 1923.

TBMM ZC D:2. C:5. İ:84. 16 Ocak 1924.

TBMM ZC D:2. C:5. İ:87. 21 Ocak 1924.

TBMM ZC D:2. C:5. İ:89. 24 Ocak 1924.

TBMM ZC D:2. C:6. İ:110. 24 Şubat1924.

TBMM ZC D:2. C:7. İ:2. 3 Mart 1924.

TBMM ZC D:2. C:7. İ:5. 6 Mart 1924.

TBMM ZC D:2. C:7. İ:10. 12 Mart 1924.

TBMM ZC D:2. C:7. İ:11. 13 Mart 1924.

TBMM ZC D:2. C:7. İ:13. 16 Mart 1924.

TBMM ZC D:2. C:12. İ:36. 17 Ocak 1925.

TBMM ZC D:2. C:14. İ:63. 23 Şubat 1925.

TBMM ZC D:2. C:17. İ:97. 8 Nisan 1925.

TBMM ZC D:2. C:18. İ:109. 22 Nisan 1925.

1934 Bursa İl Yıllığı.

TELİF VE TETKİK ESERLER

Kitaplar

AKIN, Rıdvan, **TBMM Devleti (1920-1923)**, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

AKKILIÇ, Yılmaz, **Kurtuluş Savaşında Bursa**, Bursa Kültür sanat Turizm Vakfı Yayınları, Bursa, 1997.

AYBARS, Ergun, **İstiklal Mahkemeleri**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1975.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi: Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)**, C.3., TBMM Yayınları, Ankara 1994.

DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclisin Vekilleri**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

EZHERLİ, İhsan. **Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920-1986)**, TBMM Yayınları, 1986.

GÜNDOĞDU, Cihangir, **İlk Meclis Anketi: I. Dönem TBMM Üyelerinin Gelecekte Bekledikleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu, Ankara 2004.

I. TBMM 65. Yıl, Devletimizi Kuranlar, TBMM, Ajans Türk Matbaacılık, 1985.

İĞDEMİR, Uluğ, **Sivas Kongresi Tutanakları**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986.

KARACA, Taha Niyazi, **Son Osmanlı Meclis-i Mebusan Seçimleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2004.

KUMBUZOĞLU, Mehmet Ali, **Konya İstiklal Mahkemesi**, TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları,

Ankara 2023.

KURMUŞ, Ömer Saim, **TBMM’de I. Dönem Bursa Milletvekilleri**, Uludağ Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Bursa, 1996. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)

TOPARLI, Recep, **Sivas Kongresi’nin Tutanakları**, Sivas Atatürk Kültür Merkezi, Sivas, 2010.

Türkiye Cumhuriyeti Parlamenterler Ansiklopedisi (1920-1983), Yankı-Pamukbank İş birliği, İstanbul.

YÜCEER, Saime, **Bursa’nın İşgal ve Kurtuluş Süreci**, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 2001.

ZEYNEL, Behçet Kemal, **Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü (23 Nisan 1920- 20 Ekim 1991)**, TBMM Genel Sekreterliği yayınları, Ankara 1994.

Makaleler

AKANDERE, Osman, “1/3 Numaralı Konya İstiklal Mahkemesi’nin Konya İsyanı ile İlgili Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na Sunduğu Raporu”, **Atatürk Dergisi**, C 4, S 2, Ankara 2010, s.59- 96.

SANCAKTAR, Fatih M, “Sivas Kongresi (4 - 11 Eylül 1919) Delegelerine Dair bazı Tespitler”, **Tarih Dergisi**, S 71, İstanbul 2020, s. 473- 496.

SOFUOĞLU, Adnan, “Osmanlı Arşiv Belgeleri Işığında İşgal Döneminde Bursa”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 19, S 55, Ankara 2003, s. 51- 82.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/osman-nuri-ozpay-1878-1935/?pdf=7006> adresinden erişilmiştir